

THINKING INSIDE THE BOX

MAJA BAKKEN 2020

OM TILLKOMSTEN AV NÅGRA OFFENTLIGA OBJEKT

KONSTHANTVERKLIG KANDIDATEXAMEN I KONSTHANTVERK, ÄDELLAB
HANDLEDARE MICHELL ZETHSON

Innehållsförteckning

THE ABSTRACT	sid 2
RUTINEN	sid 4
RUMMET	sid 9
INTERAKTIONEN	sid 11
REFLEKTIONEN	sid 13
KÄLLFÖRTECKNINGEN	sid 14

THE ABSTRACT

I am part of, and dependent on, a bigger unit – humanity. We are one organism. Being human is an identity that we cannot choose.

—

This text describe some of the experiments I have performed, a few pages from my journal and some thoughts on which I base my making. The work is within the field of jewelry and the finished pieces are wearable objects for humanity as a collective, rather than for specific individuals.

My method has been an ethnographic exploration with myself and some objects I created as tools for research, using similar methods as Gösta Arvastson and Billy Ehn describe in their book *Etnografiska Observationer* (Arvastson & Ehn 2009).

Initially, I did attempts to create a secure room within the public space. My first works were different versions of self encapsulation, in which I spent various amounts of time. As I proceeded to observe the public spaces, I noticed the unconscious synchronised pattern of movements performed by people inhabiting the spaces. After some experiments I realized that I feel insecure when I break one of those patterns.

RUTINEN

ODENPLAN

2018-09-11

En morgon satt jag på torget vid Odenplan. En buss körde in och släppte av en ström av människor på rad, som svaldes av tunnelbanans automatiska dörrar. Bussen lämnade och strömmen suddades ut. En ny buss körde in lite längre bort och släppte av nästa grupp från en annan vinkel. Personerna gick på jämnt avstånd en efter en. De bildade led som ibland korsade varandra. Bussar kom och bussar lämnade. Jag satt som fastklistrad, räknade ryggsäckar, tappade räkningen. Räknade kaffekoppar. Drog ett streck för varje kopp tills pappret tog slut. Gick över till mobiltelefoner. Attributen var likadana, stegen var likadana, på väg från en plats till en annan. Jag fascinerades av att så många personer kan samlas på en så liten yta utan att krocka. Hela processen fick mig att tänka på en kollektiv dans.

Vi sitter ihop som en maskin, vi samverkar med varandra. Speglar varandra, förhåller oss. Imiterar, Svänger, Går vidare. Vi dansar en koreografi där arkitekturen är koreograf.

SPONTANPROJEKTET GÅ PÅ VÅRDCENTRALEN – EN OBEKVÄM KVART PÅ KUNGSHOLMSDOKTORN

2019-09-24

Jag slog mig ned i ett väntrum på en vårdcentral där jag inte hade bokat tid. Ett äldre par satt och diskuterade blodprov och receptionisten var upptagen med sitt. Jag hade inte planerat att gå dit, besöket var spontant och jag hade aldrig varit på platsen tidigare. Att inte ha en orsak till besöket gav mig känslan att jag inte borde vara där. Det kändes obehagligt. Jag var rädd för att bli påkommen som sysslöslös och vågade inte möta någons blick. Kanske någon skulle skicka iväg mig eller bli arg och ledsen. Jag klarade bara av att stanna en kvart.

PÅ EN PROPER FÖRELÄSNING OM ETT INTRESSEVÄCKANDE OCH UTTÄNKT TEMA

2020-01-27

Jag hade en skitdag den 27 Januari. Jag log och socialiserade med bekanta, svarade artig och sa trevliga saker till rätt individer. Hade klätt mig på ett rimligt sätt och lagt ett tunt lager brunt för att täcka sömnbrist-påsarna under ögonen. Ingen kunde misstänka att jag hade en skitdag den 27 Januari. Tills jag gick på den propra föreläsningen. Det började med att ögonen plötsligt tårades lite lätt. SLUTA rinna, sa jag. Jag började föra ett inre krig mot tårarna. Gå tillbaka dit ni kom ifrån! Vik hädan! Stopp! Tårarna ökade istället i intensitet och det kändes som att det rann floder vid det här laget. Och så kom snoret, det eländiga jävla snoret. Det kändes som att hela ansiktet sprutade av vätska. Jag smidde en flyktplan. Vid ett ögonblick då publiken var hänförd av talaren skulle jag på ett diskret sätt ta bakvägen ut.

Därefter skulle jag transportera mig kortast möjliga väg till en toalett där jag kunde snyta mig, torka tårarna och sminka över alla tecken på vad som hänt. Sagt och gjort skred jag till verket och stack.

När jag tänker tillbaka förstår jag inte varför det kändes så obekvämt. Men jag tror inte att jag är den enda personen som är obekväm med att gråta inför andra på en proper föreläsning om ett intresseväckande och uttänkt tema.

För då skulle väl fler göra det?

EXPERIMENT DANSA PÅ TUBEN 1.0

2020-01-19

Jag gav mig själv en utmaning: Kan jag åka tunnelbana, göra en liten dans och sedan fortsätta åka som vanligt utan att skratta? Jag gick på för att testa och tänkte att det skulle bli lätt. Men så blev jag stående där. Hade inte bråttom, tvärtom fanns all tid i världen att röra mig hur som helst. Det var inte trångt. Jag tog sats men flera stopp gick förbi och det hände ingenting. Inga rörelser kom ur min kropp, förutom käkmusklerna som inte kunde sluta le, ett obehagligt smile på väg mot skratt. Händerna började skaka. Adrenalinet pumpade i mig. Jag försökte pusha mig själv men kom ingen vart.

Det blev ingen dans.

MÄNNISKAN – EN SUPERORGANISM?

Begreppet superorganism brukar oftast användas när man pratar om exempelvis myror eller bin som lever i kollektiva samhällen där individer är specialister och arbetet delas upp. I dessa samhällen överlever en enskild individ inte länge utan gruppen. James Lovelock skriver i sin bok *Gaia, planeten Jorden* om att mänskligheten och till och med hela biosfären kan ses som en superorganism (Lovelock 1991).

Det Lovelock påstår förklarar varför jag inte vill dansa på tunnelbanan och gråta på föreläsningen, trots att det inte skadar någon. Jag är rädd för att lämnas utanför kollektivet, för jag är en del av superorganismen. Det känns tryggt att gå med i massan mellan bussen och tunnelbanan. Det känns otryggt att göra saker som sticker ut. Gösta Alfvén skriver om arkitektur och mental hälsa, samt hur viktigt kollektivet är för oss (Alfvén 2016).

Emotioner och känslor är väsentliga för vår existens. De styr våra tankar, påverkar vårt medvetande och samspelar med kroppsreaktioner [...] Den amerikanske neurobiologen Jaak Panksepp inkluderar också emotionen som i sin ena ända utgörs av social bindning som för oss till andra människor och i den andra ändan, av separationsoro. Det är livsviktigt med sociala, psykologiska, språkliga och emotionella band. Brister i dessa kan orsaka ångest och panik, och längtan efter bindning kan orsaka smärta.

PAUS

Jag är alltså en av alla enheter som bygger upp en större individ, den mänskliga superorganismen. Jag anpassar mig till det jag tror förväntas av mig i sammanhanget, jag följer med, jag flödar i grupp. Hela tiden gör jag medvetna och omedvetna val för att få fortsätta vara en del av den individ som är mänskligheten, superorganismen. Kanske mest för att det är just tryggt, och inte för att det är vad jag eller min kropp vill. Det är en överlevnadsinstinkt. Jag behöver den mänskliga superorganismen lika mycket som jag periodvis avskyr den och längtar bort. Jag längtar efter att få gå in i ett tillstånd där jag kan glömma superorganismen en stund och komma ihåg min egen kropp. Jag längtar efter att få höra mitt hjärta och känna mina kroppsdelar, att sakta ned. Att ta ett andetag.

RIKTNINGAR

På Gatwicks södra flygterminal i London finns ett långt rullband som transporterar människor i en riktning mot terminalerna längre bort. Rullbandet går åt ett håll och ovanför det hänger en skylt: "Face direction of travel".

På Arlanda pekar Exit- skylten i en riktning. Dörrarna svänger utåt och en stoppskylt stannar den som vill gå i motsatt riktning. Det är fysiskt möjligt att gå åt fel håll, men det skulle kännas så otroligt fel att jag inte vågar testa. På flygplatsen behöver man knappt läsa skyltarna för att känna åt vilket håll utgången är, så jag flödar med människor och hamnar rätt. Jag känner mig trygg när jag vet hur jag förväntas bete mig. Lämnar aldrig superorganismen.

Arkitekturen leder och möjliggör våra rörelser. Objekten som omger oss kan berätta hur vi ska hantera dem. En dörr visar att här kan man gå in, en trappa låter oss gå uppåt, en grusgång leder oss över en gräsmatta och ett valv markerar att här kan man gå under.

NÄR DET SKAVER

Men arkitekturen kan skava för de kroppar som inte kan eller vill anpassa sig till rådande normer. Om detta skriver Michelle Göransson (numera Zethson) i "Queera perspektiv på urbanitet, arkitektur, materia, kropp och rörelse"

Urbana rum, byggd miljö och arkitektur bidrar således till att konstruera, bekräfta och reproducera normer. Som ett resultat av detta särskapas somliga kroppar och samlevnadsformer från sin omgivning, parallellt med att andra kroppar och samlevnadsformer bäddas in av det omgivande rummet. (Zethson 2014:17–31)

I sin text skriver Zethson bland annat om hur bostadssituationen i stockholm kan förstärka heteronormer, där det byggda skapar förväntningar.

KOREOGRAFIN

Konstnären Milena Naef inspireras av det konstanta samspelet mellan människokroppen och dess omgivning. Hon tillverkar stora block i bland annat marmor och MDF med hålrum som fylls av kroppar. Objektet och kroppen förhåller sig till varandra, pressas samman och bildar verket tillsammans (<http://milenanaef.com/>).

En som har gjort tvärtom är Smyckes- och performancekonstnären Lauren Kalman (www.laurenkalman.com). Projektet "devices for filling a void" är en serie kroppsrelaterade objekt som tillverkats för att fylla olika mänskliga hål. Hon har tillverkat allt från svalgsmycke, näsborrefyllare till gyllene annalhålsplugg.

Jag inspireras av hur dessa båda konstnärer har tagit fasta på hur våra kroppar samskapas med den materiella omgivningen. Vi gör rörelser i mönster, dirigeras, leds av de objekt som omger oss, men vi förhåller oss även till varandra, hålls på plats och blir till genom varandra.

RUMMET

EXPERIMENT KUB

2019-10

Jag utgick från en fyrkantig fåtölj. På den byggde jag en träram, ungefär 160 cm hög. Klädde sidorna med textil. Innertyget i blått, utsidan reflekterande silver. Placerade den i seminariegatan, en lång vit korridor där utställningar ibland ordnas. Konstfacks "motorväg". Jag satte mig inuti, stängde skynket och kände efter. Experimentet fortsatte sedan i flera olika korridorer på Konstfack. Jag kände mig inte riktigt avslappnad där inne. Rösterna och stegen omkring mig ekade, människor passerade på en meters avstånd utan att jag såg dem genom tyget. Såvida jag inte stack ut en kroppsdel anade inte många att jag var där. Ljudet gjorde mig obekvämt. Jag testade att dränka ljudet i något ännu värre och satte på "All I want for christmas is you" på min skramliga mobilhögstalar. Folk började med några minuters intervall kika in genom hålet i taket, upptäcka mig, stöta ifrån sig ett förvånat läte och sedan dra tillbaka huvudet och fortsätta längst korridoren. Jag kände mig utsatt.

Så jag fäste ett kartongtak på min kub.

Det blev mörkt och varmt och jag kände min egen svettluk. Det blev som en grotta. Skönt att ingen kunde sticka huvudet över kanten och kika in längre. Men, tänk om någon inte fattar att jag är inuti och tar på tyget, sticker in en hand eller råkar slå i en pryl när de går förbi? Eller öppnar en glipa i tyget och kollar?

Jag byggde rediga väggar i spånskiva, denna gång ståtliga 2.30 meter och inget tak. För att stänga ute omvärlden konstruerade jag två riktigt tunga skivor som gick att dra ned och upp samt låsa med några tråklossar. Jag kunde stänga dörren om mig och bestämma när någon fick komma in! Jag hade verkligen byggt in mig. Den gigantiska klossen i spånskiva var inte diskret. Jag som ville vara ensam blev istället i fokus. Omvärlden kunde se mitt objekt, men jag såg inte dem. Kände mig instängd och försökte titta ut genom springorna. Någon som inte visste att jag var där kanske kom på att jag inte bokat ytan och bestämde sig för att flytta kuben. Det skulle vara omöjligt att ta sig ur. Tänk om den välte! Ljuden blev extremt starka när jag inte kunde se runt omkring mig. Det skrämde mig. Kuben var nästan lite brutal och påminde om ett fängelse. Om än så var mitt experiment inte lika extremt som "the cage piece" från 1978, då konstnären Tehching Hsieh spenderade ett år i en bur utan mänsklig kontakt (<https://www.tehchinghsieh.com/>).

Avskärmning gör mig inte trygg. Att stänga ute de visuella intrycken i ett offentligt rum resulterar i otrygghet. Eller var det avstannandet som gjorde mig otrygg?

EXPERIMENT DANSA PÅ TUBEN 2.0

2019-12-06

Jag tillverkade två objekt som jag personligen kopplar till trygghet. De var fyllda av sand från en strand jag ofta joggar förbi, höljet gjort av ett tyg min mamma brukade bära när jag var barn. Tyngden och storleken påminde om ett spädbarn eller ett husdjur.

Jag lade ut en vit matta, ca 70x200cm, på perrongen. Tog av skorna och stod på mattan. Hade bett en vän att fotografera. Och så började jag att göra långsamma rörelser med de två objekten i famnen, det blev som en dans. Mattan blev mitt podie, mitt rum, min scen och det bildades publik. Men jag såg dem knappt. Jag var inne i mitt eget rum. Jag utforskade och allt annat stannade.

Jag testade att lägga mattan på lite olika platser: en galleria, olika tunnelbaneperronger, och inne i en tunnelbanevagn. Inne på tunnelbanans golv blev jag nästan överkörd av en barnvagn och bestämde mig för att avsluta sessionen.

PÅ EN FEST MED TEMA NITTIOTALET

2020-01-31

Jag är inte en frekvent festbesökare, så när jag blev inbjuden till en fest med tema nittioalet blev jag nervös. Jag bad mina bröder om hjälp att ta fram en passande utklädnad. De skakade fram en kycklinggul skjorta, för stora jeans, en gigantisk svart dunväst, solhatt och ett halsband med namnet Benny (ingen av bröderna heter Benny, halsbandet är från stadsmissionen och var nån slags skämtpresent från en vän). Luggen flätade vi med röda små tofsar. Jag såg relativt hysterisk ut, men attributen hjälpte mig att gå in i en roll: jag blev Big Benny istället för Maja. Jag slappnade av och dansade glatt runt i mina stora fula kläder fram till 03.30 på festen med tema nittioalet.

EN PÅSE I TAKET

2020-01-30

På tåkräcket inuti en tunnelbanevagn hängde jag upp en portabel högtalare. Den fick ligga i en påse jag tillverkat av tyg och i högtalaren spelades klassisk musik. Ibland överröstades musiken av tunnelbanans gnissel. När ljudet försvann i bruset väckte objektet ingen uppmärksamhet bland de resande. De flesta duckade i förbifarten och gick vidare, vissa gav objektet en kort irriterad blick. Kanske var intresset svalt för att objektet visuellt påminde om ett glömt klädesplagg. Först när tunnelbanan tystnade och musiken tog vid igen väcktes intresse. Några personer närmade sig för att undersöka. En person tog av sina hörlurar, lyssnade efter ljudkällans position och verkade ha svårt att placera ljudet.

Det var uppenbart att ingen slentrianmässigt glömt en musikspelande högtalare upphängd i taket. Handlingen var medveten och riktad. Musiken gjorde det uppenbart att det fanns en upphovsperson med en intention. Var det intentionen hos upphovspersonen som fick de resande att uppmärksamma objektet?

INTERAKTIONEN

I föregående del skriver jag om två experiment (dansa på tuben 1.0 samt 2.0) då jag testade att dansa i det offentliga rummet. Dessa två experiment leder mig till DEL 3 – INTERAKTIONEN. Jag misslyckades med uppgiften att dansa då det bara var jag, men klarade det när jag hade med mig objekten, mattan och fotografen.

Mina kroppsliga reaktioner (svetten, pulsen) varnade mig om att mitt beteende var lite i utkanten för det socialt accepterade, men interaktionen med det materiella var lugnande. De tunga objekten, den vitmålade mattan, och närvaron av fotografen skapade rum för min dans. De var ett stöd. Jag var inte ensam trots att jag tog en paus från superorganismen. Jag undrar, kan jag dela med mig av den upplevelsen?

Som jag nämner i mitt abstract, ämnar jag producera objekt för offentligheten. Att interagera med ett nyintroducerat objekt i det offentliga rummet kan vara skrämmande. Rädslan för att bryta mönstret, göra något som inte accepteras av andra individer i den mänskliga superorganismen gör att det tar emot att ensam närma sig ett okänt objekt. Det krävs en hög motivation, nyfikenhet och lockelse för att överbrygga rädslan. Hur utformar jag ett objekt för att det ska upplevas tryggt att interagera med? Hur kan jag kommunicera att det är tillåtet att interagera med objektet, att det kanske till och med är förväntat? Ett sätt är att använda igenkännbara och av superorganismen redan accepterade element för interaktion.

INTENTION

Efter EXPERIMENT DANSA PÅ TUBEN 2.0 testade jag att lägga ut objekten och den vita mattan på gatan utan att dansa med dem. De såg ut som ett tappat klädesplagg eller annan slentrianmässigt dumpad bråte och förbigående såg dem knappt. Någon trampade på mattan, oavsiktligt. När jag lämnar ett objekt i den offentliga miljön som verkar glömt, tappat, dumpat eller ogenomtänkt reagerar personer hellre genom att ta avstånd än att närma sig för att interagera. Om det istället framgår att upphovspersonen har spenderat mycket tid och omtanke kanske objektet upplevs tryggare?

Hur kan jag som konsthantverkare tillverka objekt som verkar höra hemma på platsen och på så sätt visa att det finns en intention med objekten? Det finns många egenskaper jag kan ge ett objekt som gör det, och jag kan självklart inte undersöka alla. Här nedan följer några egenskaper som jag undersökt.

MÄNGD/REPETITION

Ett litet objekt på ett säte i tunnelbanan kan verka som en kvarglömd ägodel, medan ett likadant objekt på varje säte är en riktad handling.

Jag tänker på Ai Wei Weis installation *Sunflower Seeds* som bland annat ställts ut på Tate i London 2010. Museet fylldes av 150 ton pyttesmå solroskärnor i porslin. För tillverkningen av dessa behövde konstnären ca 1600 personer till sin hjälp. (www.aiweiweiseeds.com)

Om det finns flera likadana objekt i en kontext kan det skapa en slags igenkänningsfaktor som kan bidra till en trygghetsfaktor. När ett objekt börjar upprepa sig försvinner slumpmässigheten. Anders Årfelts *lejon* som står uppradade längs drottninggatan skänker mig en känsla av trygghet. (www.stockholmslejon.se)

TYNGD

Att hantera tunga objekt är en praktisk utmaning. Aldrig är jag så medveten om de objekt jag bär med mig som när det är alldeles för tungt för att bära. Ju tyngre objekt desto fler resurser och planering krävs. Att installera ett tyngre verk kräver således större motivation.

TEKNIK

Teknik kräver två saker: kunskap och utrustning. Ett exempel: generellt litar jag mer på ett objekt som är fastsvetsat på ett snyggt och proffsigt sätt i en tunnelbana än något som är fasttejp. Jag antar att en yrkesverksam person gjort det på uppmaning av någon auktoritet som förmodligen hade ett genomtänkt syfte med installationen.

REFLEKTIONEN

Jag ställde mig länge frågan: vad handlar det här arbetet om? Jag bar på en enorm självkritisk frustration över att utföra vad jag ansåg vara mindre produktiva sysslor och fåniga experiment. Tills jag förstod att arbetet handlar om att bryta mönstret. Mitt arbete riktar sig till andra som liksom jag känner en press att passa in, att hinna med flödet och att anpassa sig. Det riktar viss kritik mot normen att vara konstant produktiv och följsam. Jag vill rikta mig till personer som liksom jag är livrädda för att glida bort från den mänskliga superorganismen.

Superorganismen som Lovelock talar om kan ses som en individ. Med avstamp i det utforskande jag bedrivit ämnar jag tillverka offentliga smycken för den mänskliga superorganismen. Att bära ett smycke kan låta oss gå in i ett tillstånd, som jag exempelvis beskriver i stycket "PÅ EN FEST MED TEMA NITTIOTALET". De smycken jag kommer att skapa ska vara interaktiva kroppsrelaterade objekt som tillsammans bildar ett rum.

Våra publika rörelser påminner lite om livet, en del fortsätter i en förväntad bana utan att stanna upp för att reflektera över vad vi faktiskt vill eller behöver. Våra rörelser är styrda, koreograferade, men vi glömmer bort att ifrågasätta dem. Mitt verk är ett uppstannande. Dels en paus, och dels ett avbrott. Mitt verk kommer inte ge svar på några frågor. Det är snarare en start, en käftsmäll. Ett öppnande.

Syftet med de objekt jag skapar är att ge uppmärksamhet till den kollektiva existensen, hur vi anpassar oss efter rummet och efter den sociala kontexten. Interaktionen med objekten blir en paus från den mänskliga superorganismen. Men också ett deltagande i den.

Källförteckning

LITTERATUR

Alfvén, Gösta 2016. *Ohälsosam Arkitektur en annan sida av funktionalismen*. Stockholm: Balkong Förlag.

Arvastson, Gösta. Ehn, Billy 2009. *Etnografiska Observationer*. Lund: Studentlitteratur AB.

Göransson (numera Zethson), Michelle 2014. "Queera perspektiv på urbanitet, arkitektur, materia, kropp och rörelse." I: *RIG*. Nr 1, s.17–31.

Lovelock, James 1991. *Gaia, planeten Jorden*. Stockholm: Natur och Kultur.

DIGITALA KÄLLOR

<https://www.aiweiweiseeds.com/>

Kontrollerad 2020-02-20

<http://www.laurenkalman.com/art/Portfolio.html>

Kontrollerad 2020-02-20

<http://milenanaef.com/>

Kontrollerad 2020-02-20

<http://stockholmslejon.se/>

Kontrollerad 2020-02-20

<https://www.tehchinghsieh.com/>

Kontrollerad 2020-03-03